# TIZIM TUSHUNCHASI VA UNING ASOSIY XUSUSIYATLARI

**Ahtamqulov Muhriddin Ahtamul o‘g‘li** -Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Urgut filiali assistenti
*e-mail. muhriddinahtamqulov@gmail.com*
**Xurramov Anvar Shuhrat o‘g‘li** -Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Urgut filiali talabasi.
*e-mail. anvarx561@gmail.com*

Tizim tushunchasi juda xam keng tarqalgan termin bo‘lib, juda xam ko‘p ma’nonianglatadi. Ko‘p xollarda texnika vositalari va dasturlari yigindisiga "Tizim" deb ataladi. Tizim tushunchasiga "axborot" so‘zini qo‘shsak u xolda "tizimning" yaratilish maqsadi va ishlash prinsipi tushuniladi. Axborot tizimi foydalanuvchilarga istalgan muhitdagi axborotlarni saqlash, qayta ishlash, qidirish imkonini yaratadi.[1] Informatikada "tizim" tushunchasi ko‘proq texnik vositalar va dasturlar to‘plamiganisbatan ishlatiladi. Kompyuterning texnik qismini "tizim" deb tasavvur etish mumkin.Xuddi shunday hisobotlarni tayyorlash va elektron hujjatlar oqimini boshqarish kabiamaliy vazifalarni echish uchun mo‘ljallangan dasturlar to‘plamini ham "tizim" debhisoblash mumkin. Xo‘sh, bunday vaziyatda "Bu axborotlardan qanday foydalanish kerak.?" degan tabiiy savol ko‘ndalang turadi. Bunday savolga javob berishda malum ketma-ketlikda ish yuritishimiz lozim bo‘ladi. Shuning uchun ishni axborotlarni olish, ularni saqlash va bir joydan boshqa joyga uzatish, xullas, axborot tizimlardan boshlaymiz. Belgilangan maqsadga erishish uchun axborotlarning shakli va mazmuniga ko‘ra turlargaajratish, ularni saqlash, izlash va qayta ishlash tamoyillariga, qayta ishlash uchunqo‘llaniladigan usullar, shaxslar hamda vositalarning o‘zaro bog‘langan vositasiga- axborot tizimi (AT) deyiladi.[2]

Tizim tushunchasi, biror narsani organizatsiyon, struktur yoki tuzilma shaklida tashkil etishning usuli yoki tartibidir. Bu tushuncha asosan boshqarish, tadbir, menejment va boshqa sohasiga oiddir. Tizimning asosiy xususiyatlari quyidagilar o‘z ichiga oladi:

1. Tartib: Tizim, faoliyatni tuzilgan va murakkab bo‘lmagan shaklda olib borishmoqda. Har qanday tizimda tartibning saqligi katta ahamiyatga ega.

2. Ish xususiyatlari: Tizimning amalga oshirish uchun belgilangan vazifalarni bajarish uchun ish xususiyatlari belgilanadi. Bu, har bir a’zoni belgilangan vazifalarni tijoratga sifatli bajarishga majburlaydi.

3. Kommunikatsiya: Tizimda kommunikatsiya o‘z-o‘ziga aloqa qilishni o‘z ichiga oladi va tizim ichidagi a’zolar orasidagi ma’lumot almashishni ta’minlaydi.

4. Boshqarish: Tizim, yozuv va tizimning faoliyatini boshqarish uchun kerak bo‘lgan struktur va protseduralarga ega bo‘lishi kerak.[3]

1. Tizimning o‘zaro hamkorlikni kuchaytirish kerak. A’zolar o‘rtasida aloqa va ishbilarmonlikni ta’minlash uchun tizimdagi kompaniyalar va bo‘limlar o‘rtasida ko‘p tarmoqli hamkorlikni kengaytirish muhimdir.

2. Fahmli ma'lumotlar tizimining yaratilishi. Tizimga kiruvchi va tizimdan chiqadigan ma'lumotlar o'ziga xos himoya tizimiga ega bo'lishi kerak.

3. Tizimni yaxshiroqni his qilish uchun amalga oshirish. Tizimning ish xususiyatlarini tahlil qilish va undagi muammo va muammoni bartaraf etish uchun qo'llanishning muhim bo'lishi kerak.

1. Tizim yaratilishidan oldin, yangi tizimni o'rganish, tasvir etish va tuzilishni yangidan ko'rib chiqish tajriba olish.

2. Tizimning amalini oshirish uchun yangi texnologiyalardan foydalanish. Avtomatlashtirish va raqamli tizimlar tizimining faoliyatini ko'paytirishga yordam beradi.

3. Tizimni yaxshiroqni his qilish va uning ish xususiyatlarini o'rganish uchun xodimlarni maxsus ta'lim va kurslarga yo'naltirish. Bu, tizimning samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Tizim, bir necha modul va qurishlardan tashkil topgan interaktiv modeldir. Uning asosiy xususiyatlari quyidagilardir:

1. Modullar: Tizim, bir necha modullar yordamida tashkil topadi. Modullar, umumiy xil xizmatlar ko'rsatish, ma'lumotni saqlash, tekshirish va boshqalar kabi funktsiyalar uchun bo'lib tuzilgan.

2. Interaktivlik: Tizim foydalanuvchiga interaktivlik imkoniyatini beradi, ya'ni foydalanuvchilar tizim bilan o'zaro amalga oshirish orqali ma'lumot almishlari mumkin.

3. Qurilmalar: Tizim, qurilmalar yordamida amalga oshiriladi va modullar o'rtasida ma'lumot almashish va olib bermoqchi bo'lgan vazifalarni bajaradi.

4. Ma'lumotlar bazasi: Tizimda ma'lumotlar bazasi orqali ma'lumot saqlanadi va uni ularni qidirish, o'qish, yozish va o'zgartirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Yuzasidan xulosa: Tizim foydalanuvchilar uchun samarali va moslashtirishgan interaktiv modul va funktsiyalarni o'z ichiga oladi, shuningdek, ma'lumotlar menejmentini o'rganish va uni o'zlashtirish imkoniyatlarini beradi. Tizimning modullari orqali amaliyotni uslubini kuchi va sezilarli ko'rinishda o'rganish imkoniyatini beradi, shuningdek, saqlanayotgan ma'lumotlar ishlash va ularni tiklashga imkon beradi.

## Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. https://ru.scribd.com/document/722435464/1-Tizim-tushunchasi-va-uning-turli-ta-riflari
2. https://uz.wikipedia.org/wiki/Axborot_tizimi
3. G.H.To'rayeva, D.H.Fayziyeva AXBOROT TIZIMLARI

# 4-SHO‘BA.
# TA’LIMNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR IMKONIYATLARI VA ISTIQBOLLARI